

nes possunt patrini seu fidejussores esse, præsertim ratio- nis us carentes, & infideles: valide tamen, istis inter- essentibus, confertur, tenet-Baptismus, sed nomen Pa- trini, quod patri spirituali convenit, aut æquivalere non obtinent; idem in Confirmatione, quamquam, si duo fue- rint, suscipiatur; denique iterari nequit, secus si fac- tum fuerit, Clericus aut Prælati deponitur, ab ordini- bus ille, ab ipsis, & dignitate iste: laicus, ad eos non debet promoveri; præmonstrantur etiam in dictis legibus rationes, cur hoc sacramentum non est iterandum, & qua- re sic esset numerus Patrino circumscriptus: nec omit- titur referre leg. 14. & 15. ejusd. tit. 4. p. 1. partes, & quare, in quibus oleo benedicto, & chrismate ante & post Baptismum est unguendum qui hoc sacramentum reci- pere cupit, videlicet in pectore, scapulis, vertice, & fronte; conducit recognoscere addition. hisp. verb. Irre- gularitas, in fin. Nec officit retinere quæ in fin. pag. 72. verb. Etas, pag. 130. verb. Anima, post num. 10. pa- gin. 140. verb. Annus Probationis, post n. 53. p. 194. verb. Approbatio, post num. 111.; nullus per conse- quens demarabitur, si inspicat quæ hic sunt animad- versa. Ad n. 53. lex 1. r. 23. lib. 4. For. Reg. 4. r. 20. p. 4.)

BARBITONSORES. Vide verb. Festa, Festivitates num. 122.

BEATIFICATIO, BEATUS. Vide verb. Veneratio Sanctorum.

BELLUM.

ARTICULUS I.

Quoad ea, quæ concernunt ejus esse, divisionem, & Justitiam.

SUMMARIUM.

- 1 **BELLUM** differt à seditione, rixa, & duello: **Bellum** quid sit.
- 2 Quid sit seditio.
- 3 Quid sit rixa.
- 4 Quid sit duellum.
- 5 Bellum aliud est justum, & aliud injustum.
- 6 Bellum justum quale sit.
- 7 Bellum injustum quale sit.
- 8 Bellum justum est duplex, unum defensivum, & alterum offensivum.
- 9 Bellum justum defensivum quale sit.
- 10 Bellum offensivum ad hoc ut sit justum tres potissi- mum conditiones requirit.
- 11 Prima conditio qualis sit.
- 12 Qualis sit secunda.
- 13 Et qualis sit tertia.
- 14 Priusquam bellum instituat debet proponi, & indi- cari causa parti adversa, que si offerat conveni- entem satisfactionem, debet acceptari, nec potest juste bellum inferri, nisi neganti satisfactionem, usque ad n. 17.
- 15 Isthis tribus imerveniens conditionibus potest juste bellum institui; cum hoc tamen, quod priusquam bellum instituat, debet proponi, & indicari causa parti adver- sæ, quæ si offerat convenientem satisfactionem, debet acceptari, nec potest juste bellum inferri, nisi negata sa- tisfactione; bellum enim debet semper esse ultimum re- medium injuriæ vindicandæ, vel Juris recuperandæ, quia bellare non voluntatis, sed necessitatis est: cap. Noli 3. caus. 23. q. 1. ubi ex verbis S. Augustini sic præcise ha- betur: Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas, propter ingentia mala, quæ secum affert bellum, cum sit perditio substantiæ corporis, & animæ, ut in Authenti- de armis in princip. & notat Gloss. 1. in l. unic. Cod. publicæ lætitiæ lib. 12. & ex annotat. ad dec. 29. num. 9. part. 8. Rotæ Roman. **Bellum vero Bellus est, & omnis devoratur.** Et per hoc sic præcipit Deus Deuter. 20. n. 10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offer-

1 **BELLUM** proprie dictum differt à seditione, rixa, & duello, quia bellum est pugna multitudinis contra multitu- dinem extraneam. Seditio est pugna multitudinis contra

multitudinem ejusdem reipublicæ, seu communitatis. Rixa est pugna paucorum contra paucos. Et Duellum est pugna singularis unius contra unum. Est in re com- munita. Bellum aliud est justum, & aliud injustum. Bel- lum justum est publica armorum assumptio solo ani- mo reipublicæ tuendæ, vel vindicandæ facta; colligitur ex cap. Dominus noster 2. caus. 23. q. 2. ubi ex verbis S. Augustini sic præcise dicitur: *Justa autem bella defini- ri solent, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, que bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per injuriam abla- tum est.* Bellum injustum est publica armorum assumptio sola nocendi cupiditate, ulciscendi crudelitate, rebellan- di feritate, aut dominandi libidine, vel alio simili animo facta; colligitur ex cap. Quid culpatur 4. caus. 23. q. 1. ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia his sunt, quæ in bellis jure culpantur.*

Bellum justum est duplex, unum defensivum, & al- terum offensivum. Bellum justum defensivum est, quo vis per injuriam illata vi repellitur: Et hoc non solum publi- ca, sed etiam privata auctoritate collibet est omni Jure permissum, cum collibet liceat omni Jure vim vi repellere, & se, suaque tueri, ut habetur in l. 3. de Justitia, & Jure. Bellum offensivum est, quo vis inferitur injuria vindicandæ causa; & ad hoc, ut sit justum, tres potissi- mum requiruntur conditiones, ex communi cum S. Tho- ma 2. 2. q. 49. art. 1. in corpore, ubi sic habet: *Ad hoc quod aliquod bellum sit justum, tria requiruntur.* Prima conditio requisita est legitima principis supremi aucto- ritas. Primo quidem dicit S. Doctor, auctoritas princi- pis, cujus mandato bellum est gerendum; non enim per- tinet ad personam privatam bellum movere, quia potest jus suum in Judio Superioris prosequi. Et hæc prima requisita conditio colligitur ex cap. Quid culpatur 4. caus. 23. q. 5. ubi verbis S. Augustini sic habetur. *Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accomodatus hoc pos- cit, ut suscipiendi belli auctoritas, atque consilium penes Principes sit.* Secunda conditio requisita est causa justa. Secundo, dicit S. Doctor, requiritur justa causa, ut scilicet illi, qui impugnantur propter aliquam culpam, impugnationem mereantur; & hæc secunda requisita con- ditio colligitur ex cap. Dominus noster 2. caus. 23. q. 2. ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Justa autem bella solent defini- ri, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, que bello petenda est, vel vindicare neglexerit quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per in- juriam ablatum est;* & cap. Justum est 1. caus. 23. q. 2. ubi ex verbis S. Isidori sic habetur: *Justum est bellum, quod ex editio geritur de rebus repetendis, aut propul- sandorum hostium causa.* Tertia requisita conditio est recta intentio; Tertio, dicit S. Doctor, requiritur, ut sit intentio bellantis recta, qua scilicet intenditur vel ut bonum promovetur, vel ut malum vitetur; & hæc tertia requisita conditio colligitur ex cap. Apud veros 6. caus. 23. q. 1. ubi ex verbis S. Augustini sic habetur: *Apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, que non cupiditate, aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercerentur, & boni subicerentur.*

Isthis tribus imerveniens conditionibus potest juste bellum institui; cum hoc tamen, quod priusquam bellum instituat, debet proponi, & indicari causa parti adver- sæ, quæ si offerat convenientem satisfactionem, debet acceptari, nec potest juste bellum inferri, nisi negata sa- tisfactione; bellum enim debet semper esse ultimum re- medium injuriæ vindicandæ, vel Juris recuperandæ, quia bellare non voluntatis, sed necessitatis est: cap. Noli 3. caus. 23. q. 1. ubi ex verbis S. Augustini sic præcise ha- betur: *Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas, propter ingentia mala, quæ secum affert bellum, cum sit perditio substantiæ corporis, & animæ, ut in Authenti- de armis in princip. & notat Gloss. 1. in l. unic. Cod. publicæ lætitiæ lib. 12. & ex annotat. ad dec. 29. num. 9. part. 8. Rotæ Roman. **Bellum vero Bellus est, & omnis devoratur.** Et per hoc sic præcipit Deus Deuter. 20. n. 10. Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offer-*

res ei primum pacem. Et Jud. 20. num. 12. *Filii Israel miserunt nuntios ad omnem iribum Benjamin, ut traderent viros de Gabaa ad satisfaciendum injuriæ illatæ usari* 17 *Levite priusquam bellum inferrent.* Et quod bellum an- tequam instituat, debeat prius indicari, habetur ex cap. Justum est 1. caus. 23. q. 2. ubi ex verbis S. Isidori sic dicitur: *Justum est bellum, quod ex editio geritur, & Gloss. ibi: Editio, in codicibus Isidori, & in manuscrip- tis legitur ex prædico, citat enim Cleonem ex libris de Rep. qui negat, justum esse bellum, nisi denuntiatum, nisi indicatum.*

Ut autem ab omnibus præ oculis habeantur justæ cau- sæ in particulari, propter quas potest bellum indicari, & inferri, satius duxi hic præcipuas adducere. Primo, ut re- ceperetur civitas, vel provincia ab hostibus capta; textu claro in c. Justum est 1. caus. 23. q. 2. ubi: *Justum est bellum, quod ex editio geritur de rebus repetendis, aut propul- sandorum hostium causa.* Secundo, ut Subditi, & Vassalli & rebelles ad debitam obedientiam redigantur: *Qui enim resistit potestati, Dei ordinationi resistit;* ad Roman. cap. 13. num. 2. & habetur exemplum in 3. Reg. cap. 20. n. 21. ubi fuit institutum prelium contra Abelaïm Davidi rebellem, ubi: *Hom. de mont. Ephraim. Sobu, filius Bochi cognomine, levavit manum suam contra re- gem David: tradidit illum solum, & recedens à civita- te.* Et expresse habetur in cap. Noli 3. caus. 23. q. 1. his præcisè verbis S. Augustini; *Rebellanti, & resis- tenti violentia reddatur;* Et hæc ratio movendi bellum tamquam legitima iterum comprobatur auctoritate ejus- dem Divi Augustini cap. Quod culpatur 4. caus. 23. q. 1. Tertio, ut obtineantur, quæ Jure gentium permissa sunt, & per injuriam denegantur, ut est v. g. transitus sine mora, & sine nocimento pro unam regionem in aliam, & ob hanc causam Israelite justum bellum moverunt con- tra Amorrhæos; Numer. cap. 21. n. 2. & seq. & pro jus- to laudatur in cap. Notandum 3. caus. 13. q. 2. præcisè istis verbis S. Augustini: *Notandum est sane, quemad- modum justa bella gerebantur à filiis Israel contra Amor- rhæos, innoxius enim transitus denegabatur, qui Jure humane societatis æquissimo patere debebat.* Quarto, ad vindicandam gravem contumeliam principis, vel reipu- blicæ illatam, ut fecit David, 2. Regum cap. 10. num. 4. & seq. contra Hanonem Regem Ammonitarum pro illata injuria suis Legatis in radendo didimiam partem barbe eorum, & præcidendo vestes eorum medias usque ad na- res. Quinto, ad ultionem sumendam de rege, vel repu- blica, qui hosti injustum bellum gerenti auxilium præbet, ut fecit pariter David contra Syriam Damasci auxilium ferentem Adarezer Regi Soba, 2. Reg. cap. 8. num. 5. Venit quoque Syria Damasci, ut præsidium ferret Ada- rezzer Regi Soba: & percussit David de Syria viginti duo milia virorum, Sexto, ad vindictam sumendam contra eos, qui injuste prohibent, ne puniantur rei, & nocen- tes, quod puniri reipublice multum interest, ut patet Ju- dic. c. 20. n. 8. & seq. de bello moto à reliquis tribubus Israel contra tribum Benjamin, quia volebat puniri ho- mines de Gabaa, qui immane scelus commiserant in uxore Levitæ: ubi: *Et postquam pugnare contra Gabaa Benjamin, & reddere ei re sceleris, quod meretur. Sep- timo, ad vindicandos eos, qui cum rege, vel republica inintus scdus violantur gravi illius damno, y dedecore, ut patet 4. Reg. cap. 3. n. 5. & seq. ubi ut præcise dicitur in ejus summario, ob præcuriatum à Rege Moab Jæsus, quod cum rege Israel habebat, ascendit adver- sus illum rex Israel, rex Juda, & rex Edom, Octavo, ut sociis, & confederatis auxilium justum feratur, ut fecit Abram Genesis cap. 14. n. 14. & seq. pro sibi con- federatis regibus Sodomorum, & Gomorrhæ, & Lot filio fratris sui, ubi: *Hi enim pepigerant fœdum cum Abram. Quod cum audisset Abram, capium videlicet Lot fra- trem suum, numeravit expeditio vernaculos suos trecentos decem & octo, & persecutus est eos usque Dan, & divitius sociis irruit super eos nocte, percussitque eos.* Nono, licitum est bellum contra hæreticos, aut subditos lapsos in hæresim, & alios secum trahentes, aque dissen- siones, & rebelliones in regno, vel provincia excitantes, ut colligitur ex cap. Quid culpatur 4. caus. 23. q. 1. De-*

cimo, licet bellum indicare infidelibus, si prædicationem 28 evangelii impediunt, & Prædicatoribus fidei transitum ad alias provincias denegent, quia sic faciunt contra Jus, quod à Christo habet ecclesia evangelizandi ubique; Marci 16. n. 15. *Euntes in mundum unicum, prædicat evangelium omni creature.* ¶ Ob solam tamen infidelitatem non posse ad quem bellum indicare infidelibus, neque etiam ex licentia Papæ, docent Diana part. 6. r. 4. res. sol. 15. Mol. tom. 1. disp. 105. & 106. Coningh. dis. 31. de bello dub. 2. num. 54. Castro Palaua tom. 1. r. 1. r. 6. disp. 5. panct. 3. n. 7. & alii. Si vero apud infideles sit usus humane carnis, immolatio innocentium, aut similia, possunt propter ea sola debellari, etiam nemo ex illis innocentibus auxilium imploret, & singuli sua sorte contenti vivere dicantur; Molina tom. 1. r. 3. disp. 106. Bannez in 2. 2. q. 10. art. 10. Victoria Relect. 2. de In- dit. n. 15. Husted. de Mend. volam. 11. disp. 75. sect. 1. §. 22. Immo ob solam idololatriam, & violationem juris nature id permittunt multi, saltem accedente licentia Pontificis, & quotiescumque moniti ab his non desistant; Innocentius in cap. Quod super, de voto n. 4. §. 9. & ibi Ancharanus, & Abbas idem Ancharanus, & Boichus in cap. Gaudemus, de divorciis; Zabarella in Clement. 1. de rescrip. m. 6. Silvester de Judæis num. 4. v. Infidelitas q. 8. §. 9. & v. Papa q. 7. Armilla v. Infidelitas Tabie- na cod. v. n. 32. & 33. Major in 21. sent. dist. 44. q. 3. & in 4. sent. dist. 15. q. 4. art. 1. Mastrius de Magis- trat. lib. 1. c. 9. n. 10. Jo. Solorz. de Indiis. Jure lib. 2. c. 15. n. 26. & alii. ¶ Bellum licet non possit esse ex utra- que parte justum materialiter, & à parte rei, quæ reali- ter, & à parte rei soli uni parti potest competere Jus; quæ- test tamen ex utraque parte esse justum formaliter; qua- tenus unus certo judicat habere Jus certum ad certam ad rem, & revera habeat, & alter certo judicat idem esse cum invincibili ignorantia Juris certi alterius; cum enim ex utraque parte facta diligenti discussione possint esse causæ, & rationes probabiles de jure, vel injuria, potest ab utraque parte juste bellum institui, quia quilibet in praxi tuto sequitur opinionem sibi vere probabili- lem. ¶ Sic Josue juste debellebat ex imperio Dei Amor- rhæos, aliasque gentes, dum illa ignorantes invincibili- ter id jus, quod Deus potest liberè de regnis disponere, juste se defendebant; Abulensis ad cap. 17. Josue. ¶

¶ Non omnes fortasse Jurisconsulti, ne quid de Sa- ctis verisque Theologis dicam, huic subscribent sententiæ, posse videlicet bellum institui ab eo, qui opinione dum- taxat probabili pro ejus justitia ducitur. Sane Grotius Ju- risperitorum facile princeps, contrarium statuit, firmat- que l. 2. de Jur. Belli & Pac. cap. 23. §. 4. ubi postea- quam ex Aristotele probabilia esse ait, que omnibus vi- dentur, aut plurimis, aut certe sapientibus, prosequitur: *Sicut in facti quæstionibus id pro vero habetur, unde plures maxime idonei stant testes, ita sententiarum meas sequendas, que plurimis præstantissimisque nitan- tur auctoribus. Affert veteram Romanorum, Christiano- rumque exemplum: Sic Romani veteres, nonnisi consul- to collegio Fecigillum ad id instituto; Imperatores Chris- tiani vix nisi auditis Episcopis, bella suscipiebant. Tam- ydem §. 5. regulam perhibet generalem; Accidit autem, inquit, in multis controversiis potest, ut ab utraque parte favorabilia se ostendunt argumenta, sive intrinseca, sive ab aliorum auctoritate. Quid tum factu opus est? Respondet Vir Clar. Id cum accidit, si res mediocres sunt, de quibus agitur, videtur vitio carere posse elec- tionis, in utramque partem ceciderit. At, si de re magni momenti, præferenda est pars tutior. Hoc dato principio, sconcludit §. 6. Maximi momenti est bellum, ut ex quo mala plurima etiam in innocentes sequi soleant. Ideo inter sententias alternantes vergendum ad pacem. ¶*

Sic cum praxi Doctores communiter. Licet autem suffi- ciat opinio probabilis pro justitia belli; si tamen justitia maneat æqualiter dubia, & alter sit in possessione, non licet ei bellum indicare, cum melior sit conditio possiden- tis: Subditi autem in dubio de justitia belli pro Rege ab bellum eos vocante presumere, eique parere & militare possunt, dummodo certo non constet, causam esse injus- tam; habetur expresse in cap. Quid culpatur 5. caus. 23.

9. 1. ubi ex verbis S. August. sic dicitur: *Viri Justus, si forte sub Rege homine etiam sacrilego militet, recte potest illo jubente bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei preceptum, certum est, vel utrum sit, certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi; innocentem ostendat ordo servandus; & ratio est quia, ut dicit Glossa hic: In dubiis semper est obediendum... quia licet Dominus peccet precipiendo, tamen subditus non peccat obediendo.*

(A doctrina num. precedentibus inserta non discrepant leg. 2. §. 3. tit. 19. 1. & 2. tit. 23. p. 2. Ad rem leg. 9. tit. 9. 25. & 26. tit. 13. 16. tit. 26. p. 2. leg. 11. & 15. tit. 4. lib. 4. For. Reg. leg. 2. §. 8. tit. 10. p. 7. Vid. tit. 10. lib. 4. Ord. Reg. tit. 15. lib. 3. Recop. Cast.)

ARTICULUS II.

Quoad ea quae circa bellum debent, & juste possunt, vel non possunt Reges, & Principes.

SUMMARIUM.

1. **P**rimo, debent Reges antequam bellum incipiant se certificare cum Consiliariis, Canonistis, & Theologis de ejus justitia, & gravi causa.
2. Secundo, intellecta ab ipsis belli justitia, & a se coram Deo examinata, & pro tali cognita, debent Reges illam proponere parti adversae, quae si offerat competentem satisfactionem pro injuria, non possum bellum instituere.
3. Tertio Reges ad munendam civitatem, vel fortalium adificantes in fundo alicujus particularis, tenentur huic compensare pro rata.
4. Quarto tenentur Reges injustum bellum moventes, restituere universa, quae surripiunt.
5. Quinto tenentur Reges injustum bellum moventes, absolvere a juramento eos, quos fecerunt jurare.
6. Sexto tenentur Reges datam publicam fidem servare.
7. Possum Reges primo licite represalias concedere cum sequentibus conditionibus.
8. Prima est ut certo constet incolas alterius provinciae, vel regni fecisse injuriam, vel damnum intulisse.
9. Secunda ut alter Rex, vel Respublica ad hoc moniti satisfacere culpabiliter recuset, vel negligant.
10. Tertia ut non inferatur plus damni, quam justa satisfactio requirit.
11. Quarta ut non concedantur in personas ecclesiasticas.
12. Secundo possum Reges in bello justo fœdera inire cum infidelibus & hereticis, dummodo sint in summa necessitate, & absit scandalum, & periculum fidei; quae quidem possint, & ad quid teneantur, justo aut injusto bello intercedente, ad n. 20.

Reges primo debent, antequam bellum incipiant, omni diligentia curare, ut certi sint de ejus justitia, & gravi causa; nam ante talem diligentem consultationem, & judicium de justitia bellum aggredi nulla recta intentione formali coonestari potest, sed mortalis temeritas, & injustitia est, adeoque pro hac cognoscenda belli justitia praestat habere non tantum peritos, sed etiam probos Consiliarios, non solum civiles, sed etiam Canonistas, & Theologos, à quibus omnibus curent justitiam belli secundum leges canonicas, & evangelicas examinari, & libere pro conscientia edici; non, ut Acab, qui nolens veridicum Michæam audire, sed solum falsarios adulatores, in bello miserè perit; 3. Reg. cap. 22. Secundo, intellecta à Consiliariis, Canonistis, & Theologis belli justitia, & a se etiam eoràm Deo examinata, ac pro tali cognita, debent Reges illam proponere, & indicare parti adversae, quae si offerat competentem satisfactionem pro jure, vel pro injuria, non possunt bellum instituere, quia ex cap. Noli 3. caus. 23. q. 1. Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas. Tertio Reges ad munendam civitatem, vel fortalium adifican-

tes in fundo alicujus particularis, tenentur huic compensare pro rata, ita ut omnes aequaliter ferant damnum; quia licet privati tenentur subvenire necessitati communi; tamen tantum tenentur secundum justitiam distributivam, & aequaliter ad alios; Molina de justitia tit. 9. dist. 47. circa med. Card. de Lugo de just. disp. 6. 61. & alii passim. Quarto tenentur Reges injustum bellum moventes, restituere universa, quae occupant, & surripiunt; cap. Sicut 29. de Jurjur. Quinto tenentur Reges injustum bellum moventes, absolvere a juramento eos, quos fecerunt jurare, cit. cap. Sicut 29. de Jurjurando §. Juramentum. Sexto tenentur Reges datam publicam fidem servare hostibus suis etiam in bello injusto; cit. cap. Noli, ubi ex verbis S. Augustini sic praecise habetur: Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur.

Possum Reges primo licite represalias concedere his conditionibus: Prima est, ut certo constet incolas alterius provinciae, vel regni fecisse injuriam, vel damnum intulisse. Secunda, ut alter Rex, vel Respublica de hoc moniti satisfacere culpabiliter recuset, vel negligant. Tertia, ut non inferatur plus damni, quam justa satisfactio requirit. Quarta, ut non concedantur in personas ecclesiasticas, quia represalias concedi, & extendi contra personas ecclesiasticas, vel eorum bona est prohibitum sub poena excommunicationis ipso jure lata in personas particulares, & Interdicti in communem, nisi talis praesumpta licentia intra mensem post diem concessionis revocetur, cap. uno. de injuriis in 6.

Secundo possum Reges in bello justo fœdera inire cum infidelibus, & hereticis, dummodo sint in summa necessitate, & absit scandalum, & periculum fidei; S. Antoninus 3. part. tit. 4. cap. 2. §. 11. Puto infideles pacificos, non habentes guerram aliove, nec passivo nobiscum, imminente necessitate licite posse vocari: aliter non. Sic etiam sentit Nicolaus de Lyra in 1. Reg. 28. de Davide loquens his verbis: In tali bello (id est Davidis contra Saul) justo poterat licite uti Philistinorum, qui erant infideles, consortio, & auxilio... nec peccasset David, si habebat justum bellum contra Saul, quod potuit esse... poterant enim ipsi filii Israel cum Philistinis facere, etsi non fœdera perpetua, tamen treguas ad tempus, & juramento firmare. Et est communior Doctorum, quod hoc per se licet, quavis in praxi, ratione circumstantiarum vix unquam, ut cum multis docet Diana 1. 2. post p. 10. referens exemplum ejusdem Regis, qui moriens dicebat: Perit, qui volui esse fœderatus et, qui hostis est christiani nominis.

Tertio possum Reges in bello justo civitates incendere, si aliter capi non possint, quavis multi innocentes cum nocentibus occidantur; quia non directe occiduntur; constat exemplo Josue 8. n. 2. & seq. Quarto possunt in bello justo repetere expensas pro recuperatione factas, & hostibus victis possunt licite tributa imponere in compensationem, aut poenam. Quinto possunt Reges bellum instituere pro recuperatione bonorum, & rerum ecclesiae; Nicolaus 1. in decret. tit. de bellis c. 2. & cap. An choritate 2. caus. 15. q. 6.

Non possunt Reges primo sine gravi necessitate bellum instituere; cap. Noli 3. caus. 23. quest. 1. & cap. Si nulla urget necessitas 15. caus. 23. quest. 8. Secundo non possunt bellum indiciere ex nocendi cupiditate, vel ulciscendi crudelitate, vel animo implacabili, vel dominandi libidine, textu expresso in cap. Quod culpatur 4. caus. 53. q. 1. Tertio non possunt Reges in bello ad alios juste moto, & a se etiam pro justo cognito, se armis defendere, quia circa eandem rem non possunt duo habere iura contraria, & sic se injuste defendentes sicut alii injusta bella moventes, tenentur ad restitutionem omnium damnorum tam proprii regni, quam alieni, subditis illatorum; cap. Sicut 29. de Jurjurando. Quarto non possunt Reges militibus justa stipendia, & necessaria negare, seu culpabiliter retinere. Et si defectu necessariis stipendiis militibus in bello compellantur ad injustas rapinas, & alia damna innocentibus inferenda, tenentur ad restitutionem, tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab his damnorum acceperunt, ut communiter sentiunt Doctores; quia, ut

ut dicitur in cit. cap. Quod culpatur, propter bella necessario militi stipendium praebetur.

ARTICULUS III.

Quod ea, quae licite possunt, vel non possunt Duces seu Officiales, & Milites.

SUMMARIUM.

1. **P**rimo possunt Duces militum in bello justo licite uti insidiis.
2. Secundo possunt licite belli Duces in bello justo ferro, & igne vastare terras hostiles, oppida, agros, & etiam totam urbem depraedandam militibus tradere.
3. Debent tamen servare modum justitiae vindictivae, ut poena non excedat quantitatem injuria.
4. Tertio quovis innocentes per se, & directe, occidere nunquam liceat.
5. Possunt tamen belli Duces indirecte, & per accidens eos licite occidere, quatenus victoria aliter obtineri non possit, quam v. gr. per subversionem civitatis, &c.
6. Hinc per accidens licitum est auferre naves, arma, pecunias, animalia, & devastare agros, etiam innocentium, & ecclesiasticorum, qui non sunt partes reipublicae hostilis nocentis, si probabilis timor sit, quod injusti hostes iis ad resistendum usuris sint.
7. Transacto tamen bello, nisi ea bona fide assumpta sint, debent restitui talibus innocentibus propria reipublicae innocentis.
8. Si autem innocentes sint pars reipublicae hostilis, & finis belli aliter obtineri non possit, possunt etiam per se spoliari sine onere restitutionis.
9. Quarto possunt belli Duces juste bellantes sine peccato devastare agros, vineas, &c. tributa imponere, et surripere pecunias etiam innocentibus subditis Regis hostilis.
10. In tali tamen casu Rex ille nocens, qui causam damni inferendi subditis dedit, igitur ad omnium compensationem in conscientia obligatur.
11. Quinto licet per se non possunt diripi, nec occupari bona ecclesiastica.
12. Possum tamen belli Duces surripere victualia, & alia bona intra ecclesias deposita ab hostibus, & per accidens aliquando comburere etiam ecclesias, si hostes iis utantur tanquam castris ad pugnandum.
13. Non possunt primo belli Duces, aliqui Officiales sine peccato ratione stipendi sibi dimidiari, aut male antehac persolui, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium.
14. Nec licet eis compensatio, si fieri debeat cum fallacia, & falsitate; & quibus casibus peccent, ad num. 36.
15. Quae obligatio ex parte militum, ad n. 43.

Primo possunt Duces militum in bello justo licite uti insidiis; textu expresso in cap. Dominus 2. caus. 23. q. 2. ubi ex verbis S. Augustini sic legitur: *Cui bellare fas est... cum justum bellum suscepit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincat, nihil ad justitiam interest; colligitur etiam ex cap. Utilem 25. caus. 22. quest. 2. & constat licitum esse ex cap. 8. num. 2. & seq. Josue, ubi Deus imperat: Josue, ut urbis Hai habitatoribus, Israelitarum hostibus, ponat insidias, ibi: *Pone insidias urbis post eam. Surrexitque Josue, & omnis exercitus bellatorum cum eo... praecepitque eis dicens: Pone insidias post civitatem. nec longius recedatis... Nobis ergo fugientibus, & illis persequentibus consergetis de insidiis, & vastabitis civitatem. Insidias, quae latebant, surrexerunt confestim: & pergens ad civitatem ceperunt, & succenderunt eam.**

Secundo possunt licite belli Duces in bello justo, ferro, & igne vastare terras hostiles, oppida, agros, occupare hostium bona immobilia, bonisque suis spoliare quovis nocentes, & etiam totam urbem depraedandam militi-

bus tradere; ut patet ex allato exemplo Josue, & est communis Doctorum, qui tamen dicunt debere servare modum justitiae vindictivae, ut poena non excedat quantitatem injuriae, ut scilicet tantum occupent, vel vastent Duces juste bellantes, quantum requiritur ad recuperationem juris, & possessionis ablatae, ad refundendos sumptus belli, & statimatis etiam periculis, laboribus aliisque incommodis, & poena, vel vindicta debita pro qualitate, & proportione injuriae.

Tertio quavis innocentes per se, & directe occidere nunquam liceat, quia est intrinsece malum, juxta illud Exod. 22. num. 7. *Insonem, & justum non occides.* Possunt tamen belli Duces indirecte, & per accidens eos licite occidere, quatenus victoria aliter obtineri non possit, quam v. gr. per subversionem civitatis, aut submersionem navis, in qua innocentes cum nocentibus pereunt concessio enim sine principali, conceduntur omnia ad illum finem obtinendam necessaria. Et hac ratione per accidens licitum est auferre naves, arma, pecunias, commeatum, equos, aliaque animalia, & devastare agros etiam innocentium, & ecclesiasticorum, qui non sunt partes reipublicae hostilis nocentis, si probabilis timor sit, quod injusti hostes iis ad resistendum usuris sint. Transacto tamen bello, nisi ea bona fide in ipsum usum justi belli assumpta sint, omni jure ablata illa restitui debent talibus innocentibus propriae reipublicae innocentis. Si autem innocentes sint pars reipublicae hostilis, & finis belli obtineri non possit, possunt etiam per se spoliari talibus bonis absque onere restitutionis, quia, cum sint pars reipublicae, possunt propter hujus delicta puniri in iis bonis, quae subsunt reipublicae dominio.

Quarto possunt belli Duces juste bellantes sine peccato devastare agros, vineas, &c. tributa imponere, & surripere pecunias, & alia bona etiam innocentibus subditis Regis hostilis, licet ipse solus Rex deliquerit, vel injuriam intulerit, quia scilicet sic opus est ad diminuendas vires partis adversae, cum alio modo justa vindicta sumi, & debita satisfactio obtineri non potest à Rege nocente, in cujus odium affliguntur subditi. Intali tamen casu Rex ille nocens, qui causam damni inferendi subditis dedit, igitur ad omnium compensationem in conscientia obligatur omni jure: *Communis sententia, sed neque particularis praesit.*

Quinto licet per se non possint diripi, nec occupari bona ecclesiae, & personarum ecclesiasticarum, ex cap. Innovamus 2. de irregula, & pace. Possunt tamen belli Duces subripere victualia, & bona intra ecclesias deposita ab hostibus, & per accidens aliquando comburere, etiam ecclesias, & hostes ab iis extrahere, in iis spoliare, & occidere, si v. gr. ecclesia tanquam castris ad pugnandum utatur. Silvester verb. Bellum, n. 11. Mendo in epitom. num. 7. Bonacina de contradiis. D. 2. q. ultim. sect. 1. punct. ult. §. 3. & alii passim.

Belli Duces, aliqui officiales non possunt primo sine peccato, ratione stipendii sibi dimidiari, aut male antehac persolui, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium, quia est contra regulas compensationis ob maximum, & evidens damnum reipublicae, quae inde periclitari posset. Nec licet compensatio, si fieri debeat cum fallacia, & falsitate. Et à fortiori nequeunt ficta militum nomina conscribere officiales, qui integrum suum stipendium recipiunt; si id faciunt, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem, nisi eos excuset indulgentia, & conniventia Regis; Arsedekin tom. 2. part. 4. tract. 6. quest. 1. Sporer tract. 5. in preceptis decalog. cap. 2. sect. 2. num. 125. Felix Poestas, La Croix, & alii passim.

Secundo non possunt officiales sibi arrogare, & retinere stipendium debitum militibus defunctis, sicut nec principes sibi retinere stipendia debita officialibus defunctis, quia jus ad talia stipendia devolvitur ad haeredes, sicuti aliae actiones, & credita defunctorum, nec apparet unde jus officialibus, & respective principibus possit competere, nisi dantes nomen militiae videantur in hoc consensisse, quod tamen non est praesumendum, Arsedekin loc. cit. quest. 2. La Croix lib. 3. part. 1. art. 2. n. 879. & alii.

17 Tertio peccant mortaliter belli duces, si disciplinam militare servare intermittant, milites ab injustis rapinis, prædis, stupris, aliisque flagitiis, condignis, penis non coercant, & indigne obligationem restitutionis contrahunt, cum ex justitia obligati sint ad ejusmodi damna impedienda in quantum possunt. *Communis.*

18 Quarto peccant belli Duces, & tenentur ad restitutionem, si dissimulant qua via vellent exercitum ducere, ut sic à diversis oppidis transitum redimentibus pecuniis accipiant, quia uno tantum loco debetur eis transitus, nec possunt ipsi illum venalem facere, aut pro libito hos præ illis gravare, neque princeps ipse hoc concedere potest cum tanto republicæ detrimento. Molina, Bonacina, Dicastill. Coninch, Arsedekin *loc. cit. q. 3. & alii passim.*

19 Quinto similiter peccant commissarii, aliique ministri, & tenentur ad restitutionem, si aliqua oppida militibus, victuariis, aliisque oneribus plus æquo onerent, aut ab aliis, qui se redimunt, pecuniam accipiant, ne eo militibus imponant, aut ne filios juste designatos pro militibus recipiant, unde alii incolæ plus graventur, quam necesse sit, aut è contra uni militi plura dent chirographa ad diversas domos, aut plures fidei pro militibus præstant, ut sic à pluribus se redimentibus pecuniam recipiant. Arsedekin *loc. cit. q. 6. Molina tom. 2. tract. 2. disp. 117. Petr. Navar. lib. 2. c. 3. n. 285. Diana, & alii passim,* quia tenentur justitiam distributivam servare, ut æque quantum fieri potest, loca, & familia graventur, tunc autem ob pecuniam ab aliis receptam, magis reliqua loca graventur, quod ut omnibus patet, est injustum, nisi pecuniam illam in gravatorum levamen impendant.

20 Sexto peccant belli Duces, & ad restitutionem tenentur, si partem stipendii militibus debiti sibi retineant, & exinde permittant militibus à rusticis, quæ sibi necessaria sunt, extorquere injustis prædationibus & vexationibus. *Communis.*

21 Septimo peccant belli Duces, commissarii, aliique ministri, si commeatum, vel victualia debita non admittant, aut negligendo curam victualium advehendorum, & hujusmodi, aut præstando minori quantitate quam necesse vel prescriptum sit, aut minori pretio, quam præscribitur, aut victualia corrupta ministrando, unde morbi, vel alia pericula oriuntur DD. *communiter.*

22 Octavo peccant commissarii, qui capitanei rogantibus annotant plures militibus quam habeant, & tenentur ipsi ad restitutionem, si capitanei deficient; cooperantur enim ad grave damnum republicæ, quæ defectu necessarium militum, pro quibus stipendia solvit, posset, ut dictum est, periclitari. La Croix *loc. cit. num. 876. Arsedekin, & alii.*

23 Nono non possunt belli Duces molestare Presbyteros, Monachos, Conversos, Peregrinos, Mercatores, Rusticos, Buntas, & Reduentes, in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, textu expresso, in *cap. Innovamus 2. de ireguis, & pace,* his præcis verbis: *Innovamus, ut Presbyteri, Monachi, Conversi, Peregrini, Mercatores, Rustici, Buntas, & Reduentes, & in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate latentur.* Verum hic Canon, sicuti alius *cap. Treguas 2. hoc titulo,* ubi bellare prohibetur à quarta feria post octavam solis usque ad octavam feriam in ortu solis, ab Adventu Domini usque ad octavam Epiphaniæ, & à Septuagesima usque ad octavam Pasche, non videtur usu receptus, ut notat Gloss. Panormit. Engel, & alii *ibidem;* quis enim hosti, nec pontifici, nec cesarea statuta curanti legem præfigat, quando inter arma silere leges satis experientia testatur?

24 Puit hoc in usu, & sub pena etiam excommunicationis cautum, seculis barbaricis: Vide Murator. *Ann. Ital. ac in Antiq. Ital. & alios Historicos.*

25 Milites in bello justo possunt primo auctoritate Principis, vel Ducis belli licite facere ea omnia, quæ sunt necessaria, vel utilia ad consequendum finem justitæ belli, pura ad consequendam justam victoriam, & recuperationem rei injuste ablatæ, vel ad justè vindicandam injuriam Principi, vel republicæ indebitè illatam; & sic ex mandato, & expressa, vel tacita voluntate Principis, vel

Ducis belli, possunt licite procedere ad vastationes, spoliationes, prædationes, carcerationes, & caedes partis hostilis. *Communis.*

Secundo milites subditi, & alli ante bellum jam conducti, præcipiente Principe, possunt licite militare, & ad supradicta omnia procedere, etiamsi dubit sint de justitia belli, dummodo eis certo non constet, eausam esse injustam; textu expresso in *cit. cap. Quid culpatur 4. caus. 23. quest. 1. Milites tamen liberi, & extranei,* quamvis secundum aliquos possunt etiam ipsi licite militare in bello dubio, probabilior tamen, & communior sententia est, quod teneantur prius inquirere de justitia belli, cui sponte se dare volunt, & postea saltem probabile formare iudicium, bellum esse justum, quia tales milites nulla cogente, & excusante necessitate obediendi, omnino voluntarie se exponunt periculo gravissimæ injuriæ cum maximo damno inferendæ; adeoque mortaliter peccant; & colligitur ex *cit. cap. Quid culpatur*, quia tota ratio excusans à peccato in bello militum subditum, seu jam conductum, est ejus obligatio obediendi, & potestas in Principe imperandi, ibi: *Religione tenet illo jubente bellare... ita ut forsitate reum faciant Regem iniquitatis imperandi, innocentes autem militem ostendat ordo servandi,* quod non verificatur in milite libero, & extraneo. Sic Cajetan. *verb. Bellum. Gabriel. concl. 4. Major. §. Itis notatis. Sylvester verb. Bellum 1. q. 9. Molina disp. 144. Lugo disp. 18. de just. sect. 1. Layman lib. 2. tract. 3. c. 12. num. 8. Vasquez, Sanchez, Azorius, Malder. & alii plurim.*

Tertio milites possunt licite uti pabulatione in terra hostili, non autem in amica, si pabula sufficientia advehantur, aut possint emi, quia nec jus nature, nec Principis auctoritas hic suffragatur; nec plus juris habet miles ad aliena pascua, quam ad alienum panem, Lessius *verb. Bellum car. 4. Arsedekin, La Croix, Felix, & alii.* Si vero pabula sufficientia non advehantur, & ob inopiam emi non possint, tunc pabula sunt communi ratione necessitatis, immo non desunt Doctores existimantes ex communi consuetudine, quod pro utilitate provincie bellum geritur, licitam esse pabulationem, in quantum hoc onus sit commune, & compensetur emolumentis perceptis, & percipiendis, ut refert Arsedekin *tom. 2. part. 2. tract. 6. quest. 7. & probabiliter tenet La Croix lib. 3. part. 1. art. 3. num. 883.* Ipse tamen Arsedekin cum aliis 29 dicit, tunc esse licitam pabulationem ratione extreme necessitatis, quia omnia sunt communia, sed cum onere, quod cum primò poterit, fiat compensatio illi, qui enorme damnum est passus; sed quomodo hæc erunt?

Quarto milites capti in bello etiam ex parte capientium justo, nisi adsit specialis promissio, possunt licite fugere, nam Jure gentium introductum esse videtur, ut capti justè ab hostibus, si fugendo ad suos perveniant, libertatem consequantur: *Id enim jus postliminii est;* leg. in bello, leg. Nihil interest, ff. de captivis, & §. Item ea, quæ ex hostibus, insit. de rerum divisione. Capti vero in bello ex parte capientium injusto (seclusa speciali permanendi promissione juramento firmata) & fugere, & bona hostium secum auferre possunt; Molina *tract. 2. tom. 3. poster. disp. 692. conclus. 1. Layman loc. citat. num. 16. & alii passim.* Est tamen advertendum, quod capti in bello justo, si fugiant, non possunt dominis insequentibus vi resistere. Et contra verò capti injusto possunt vi resistere insequentibus. DD. *communiter.*

Quinto milites possunt licite sibi retinere bona mobilia ab hostibus accepta in bello justo, quia mobilia ab hostibus capta Jure gentium sunt militum capientium, leg. Si quid bello, ff. de captivis, & §. Item ea, insit. de rerum divisione, ubi sic præcisè habetur: *Quæ ab hostibus captum, Jure gentium statim nostra sunt.* Bæset tamen omnimode observanda, si que alicubi viget lex particularis, vel consuetudo, ut spolia omnia, & prædæ in communi reponantur, & singulis æqualiter dividantur, juxta illud Davidis Regis edictum 1. Reg. c. 30. num. 24. *Æqua parte erit descendens ad prælium, & remanens ad sarcinas, & similiter dividant,* vel pro cujusque meritis, ac dignitate distribuantur juxta c. Jus militare est 10. dist. 1. ibi: *Jus militare est... præde*

recitio, & pro personarum qualitatibus, & laboribus 36 juxta divisione. Immobilia autem, quæ occupantur, quantum justam damni compensationem, vel pro injuria satisfactionem non excedunt, spectant omnino ad Principem; leg. Si captivus, §. 1. ff. de captivis.

37 Milites non possunt primo militare sola avaritia, atque cupiditate prædæ, & non milito justitia, & sic facientes peccant mortaliter, c. Militare 5. caus. 23. q. 1. ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Militare non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est.*

38 Secundo non possunt licite milites sive subditi, sive alieni, scienter, & voluntarie militare in bello patenter injusto, cum non liceat cooperari malo cognito, & manifeste. Adeoque nequeunt absolvi, nisi velint, quamprimum commode poterunt, curare dimissionem; & interim quamdiu ex bello sine gravi incommodo, & periculo recedere nequeunt, ut à Principe subditi in bello manifeste injusto coguntur bellare, procurant, quantum sine periculo æquali possunt, ab actibus hostilitatis, uti prædæ, caedæ, & similibus. *Communis.*

39 Tertio non possunt milites sine gravi peccato, & onere restitutionis homines innocentes, per quorum terras non hostiles transeunt, vel apud quos hospitantur, insolitis atque indebitis exactationibus gravare, neque aliquid ab illis extorquere præter ea, quæ ex constitutione Principis ipsis debent subministrare; tenentur enim ipsi esse contenti stipendiis suis, juxta illud S. Joannis Baptiste Luc. 3. n. 14. & *cit. cap. Militare 5. caus. 23. q. 1. ibi Item interrogaverunt Joannem milites dicentes, quid faciatis & nos aut illis: Neminem concutatis, neque calumniam faciatis, sed stote contenti stipendiis vestris.*

40 Quarto non possunt milites à justo bello defecere, & mortaliter peccant, si in pugna non consistant, & si, nisi palam desperata victoria, fugiant, aliisque timorem incutiant; leg. Omne delictum, ff. de re militari, & secundum canonem, ut notat Glossa in *cap. Jus militare 10. dist. 1. verb. Deseratur, Qui fugit in bello publico, infamis est, & cap. Infames 6. quest. 1.*

41 Quinto non possunt milites sine gravi peccato stationem deserere, sed debent ipsam servare, & arcem sibi commissam defendere, etiam cum periculo certo vite, quamdiu spes defendendi superest, aliquo capite plectuntur; leg. 3. ff. ad legem Juliam Majestatis. & quod hæc desertio sit enorme flagitium, habetur expresse in *cit. cap. Jus militare 10. dist. 1. ibi: Jus militare est... Item flagitium militaris, si locus deseratur.*

42 Sexto non possunt milites sine gravi culpa transgredi seria mandata suorum superiorum in his, quæ spectant ad justum bellum, & rem militare, nec sine ipsorum consensu, aut facultate, possunt à castris, vel exercitu decedere, quia tali pacto à belli Ducibus, & Præfectis conductis censentur milites, ut ipsis in omnibus iis, quæ licite ad Regis placitum faciunt, obediunt, & inserviant pro toto convento tempore sine ulla libertate descendendi; taliter quod si à re militari aufugiant, hujusmodi fugæ, seu desertionis delicto, sit merito capitalis sententia decreta; leg. Omne delictum, §. Qui in acie, ff. de re militari, & leg. 3. ff. ad legem Juliam Majestatis.

(Circa præcedentes articulos, utopie fere conveniunt leges in *tit. 23. ad 26. & 29. part. 2. insertæ, iidem recognoscantur. In primo de bellis agitur: quid sit bellum: quot ejus species: qua ratione sit faciendum: quibus rebus prævenire se debet: qui id est iniuritus: sunt quales duces eligendi: prævidenda ab istis, & timenda: inimicorum secreta investiganda, propriaque celanda: insignia que circumferenda ad exercituum Præfectis: acies quibus modis eformanda, & iterificanda: si oppidum obsidetur, quæ servanda: quæ expugnationes antiquo tempore observata: diversa præliorum genera secundum hispanica nomina: & insidia, quibus utendum, hæc omnia demonstrantur. In secundo signatur quam maris, & ventorum cognitionem scire debent bellum per mare intendentes: que persone, res, & arma necessaria: navium formæ; in tertio distributio prædaram proponitur: ab istis est cavendum donec prælium fuerit devictum: cupiditas divitiarum est fugienda. Vide sup. in *verb. Avartitia: Quæ pars ad regni supremum caput pertineat**

ad speculatores, excubias, & exploratores: quod discrimen inter maritima, & præcia terrestria: In quarto duodecim ponuntur criminum genera, quæ in rebus bellicis à militibus sunt: quibus penis puniri debent: qui secreta hostibus non celat, si ad eos transfugerit; veniens cum eis adversus patricos: præfecto obedientiam non præstans, prætendens inter milites discordiam, multo se ferientes, & occidentes: furantes, & raptores, justitie non auxiliantes, & conventiones frangentes, sunt præcipua illa crimina committentes. In quinto denique titulo scilicet 29. de captivis tractatur: qui sint, quæ differentia inter eos, & vinculis addictos: quomodo sunt redimendi, & quibus rationibus: servanda sunt eorum bona: nullo tempore præscribuntur quæ facultas eisdem superest circa testamenti factionem: filii eorum quæ privilegia; & usus honorum: si recte quæ in prædictis titulis inseruntur, & determinantur, quæ doctrina Auctoris conferuntur, plura quam ab eo exponuntur, in cognitionem venient.)

ARTICULUS IV.

Bellum quoad Clericos omnes, sive Seculares, sive Regulares.

SUMMARIUM.

- 1 Clericis omnibus, sive secularibus, sive regularibus est jure ecclesiastico prohibitum propria manu pugnare.
- 2 Potest tamen Pontifex concedere Clericis facultatem manu propria pugnandi in bello justo, maxime contra infideles.
- 3 Quæ licentia expresse concessa, omne etiam irregularitatis incurrendo periculum tollitur.
- 4 Clerici possunt in bello justo cum legitima sui superioris facultate assistere tanquam Capellani, ut militibus sacramenta ministrant.
- 5 Quinimo possunt Clerici aliis justum bellum suadere.
- 6 Insuper possunt Clerici invocare principes seculares in subsidium ad bellandum contra infideles, & hereticos in defensionem ecclesie.
- 7 Clerici habentes jurisdictionem temporalem, nedum possunt pro tuendis juribus sua ecclesia vocare in auxilium principes seculares, sed etiam possunt bellum legitima cum auctoritate indicere, exercitum conscribere, & arma ad pugnandum militibus præbere.
- 8 Non debent tamen esse ipsi personaliter præfecti, aut duces exercitus.
- 9 Clerici, & Religiosi, qui non pugnandi, sed spiritualiter adjuvandi causa bello justo intersunt, spolia hostium non minus, quam alii milites accipere, & retinere possunt, nisi de contraria principis, aut supremi ducis voluntate constet.
- 10 Clerici omnes, & Religiosi urgente magna necessitate defendendi urbem, licet non possint propria manu pugnare, possunt tamen mœnia, & portas urbis custodire.
- 11 Immo ad id in repentino bello tenentur.

Clericis omnibus sive secularibus, sive regularibus, est jure ecclesiastico prohibitum propria manu pugnare, habetur expresse ex Concilio Apostol. *cap. 82.* ubi sic præcisè dicitur: *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui militia vacaverit, & simul utrumque retinere voluerit, tam officium Romanum, quam functionem Sacerdotalem, deponatur. Quæ enim Cesaris sunt, Cesaris, & quæ Dei, Deo; & sumitur ex *cap. Clericum 5. & cap. De his Clericis 36. dist. 10. cap. Eos qui 3. caus. 20. quest. 3. cap. Quicumque Clericus 4. cap. Clerici qui 5. & cap. Quicumque ex Clero 6. caus. 33. quest. 8. capit. Ex multa 9. de voto, §. De Clericis, & cap. Quod in dubio 5. de panis.* Indecens enim est, ut qui spirituali militæ se tradiderunt, arma seu negotia secularia pertrahant, juxta illud Apostoli *epist. 2. ad Timoth. cap. 2. n. 4. Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.**

ARTICULUS V.

Quoad irregularitatem, quae ratione belli incurritur, vel non.

SUMMARIUM.

- 1 Signanter dicitur esse eis prohibitum pugnare *iure ecclesiastico*, & non naturali, ut intelligatur, posse Summum Pontificem super hoc dispensare, & concedere Clerico facultatem manu propria pugnandi in bello justo, ut patet in tot Cruciatu, & bellis sacris; Gonz. in c. Petitione n. 7. in fin. de homic. Diana part. 10. tract. 2. resol. 3. Theophil. de Religio. loricato Apod. 10. §. 3. Bonacina de censuris disp. 7. q. 4. n. 12. Petra in const. unic. Gregor. VIII. sect. 1. n. 14. Qua licentia expresse concessa, omne etiam irregularitatis incurrendae periculum à tali Clerico auferre praesumitur, ut docet Silv. verb. Homicidium 3. c. 5. Covarr. in Clem. Si furiosus, part. 2. §. 3. n. 2. Bonac. l. c. pund. 4. Molina, disp. 108. Avila q. 7. de cens. disp. 6. sect. 3. dub. 2. concl. 2. Layman, lib. 2. tract. 3. c. 12. n. 16. Petra loc. cit. n. 15. & alii passim.
- 2 Signanter etiam dicitur propria manu, ut intelligatur, quod licet non possint propria manu pugnare, possunt tamen in bello justo cum legitima sui superioris facultate assistere tamquam Capellani, ut militibus sacramenta ministrant, ipsorumque in morte assistant; c. Ex multa 9. de voto, §. De Clericis, & possunt generatim milites hortari ad strenue pugnandum; cap. Igitur 7. cap. Omni tempore 9. cap. Hortatu 10. cap. Ut pridem 17. caus. 23. quest. 8. & Gratian. in cap. Quicumque ex Clero 6. cir. caus. 23. q. 6. verb. Casus, ubi sic praecise ait: Clerici tua manu non valent arma recipere, sed alios possunt hortari pro tuitione oppressorum, & pro oppugnatione inimicorum Dei, & Gloss. in cap. Quod in dubiis 5. de penis, ubi monet, cum ibi Innocentius III. sub pena depositionis Saerdotibus prohibet, ne alios ad pugnandum incitent, intelligendum esse in bello injusto, ibi: Incitent in bello injusto, secus si esset justum, quia tunc licitum est hortari. (Vide verb. Capellanus militum.)
- 3 Quinimodo possunt Clerici aliis justum bellum suadere; desumitur ex c. Omni tempore 9. & c. Hortatu 10. & c. Ut pridem 17. caus. 23. q. 8. Insuper possunt Clerici invocare Principes seculares in subsidium ad bellandum contra infideles, & hereticos in defensionem ecclesiae; (1. §. f. p. 1.) cap. Maximianus 2. caus. 22. q. 3. ubi ex epist. 50. S. Augustini ad Bonifacium ostenditur, quod ecclesia recte potest postulare auxilium à Principibus secularibus, ut injuria repellatur, & hoc ibi probatur doctus exemplis, scilicet Maximiani Episcopi Vagiensis, & Apostoli Pauli. Et si Clerici jurisdictionem habeant temporalem, ut plures sunt Episcopi, & Abbates praecipue in Germania, nedum possunt pro tuendis juribus suae ecclesiae vocare in auxilium Principes seculares, sed etiam possunt bellum legitima cum auctoritate indicare, exercitum conscribere, ducem belli praeficere, & arma ad pugnandum militibus praebere. Desumitur ex c. Episcopus 3. Ne Clerici, vel Monachi in 6. Quamvis exercitus Praefecti, aut Ductores ipsi personaliter esse non debeant, ex c. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi, ibi: Nullus quoque Clericus ruptuarius, vel balistarius, aut hujusmodi viris sanguinum praeponoratur.
- 4 Clerici, & Religiosi, qui non pugnandi, sed spiritaliter adjuvandi causa bello justo intersunt, spolia hostium non minus, quam alii milites accipere, & retinere possunt, nisi de contraria Principis, aut supremi ducis belli voluntate constet; & ratio est, quia tales Clerici, & Religiosi sunt exercitui satis utiles, immo & sunt pars ejusdem exercitus, ac patiuntur pericula, & incommoda cum aliis, adeoque aequum est, ut etiam cum aliis participant commoda & utilitates; Molina disp. 108. prope finem, Layman lib. 2. tr. 3. c. 12. n. 20. Dicastill. n. 490.
- 5 La Croix lib. 3. part. 1. n. 884. & alii. Clerici omnes, & Religiosi urgente magna necessitate defendendi urbem, licet non possint, ut supra dictum est, propria manu pugnare, possunt tamen moenia, portas urbis custodire. Immo ad id in repentino bello tenentur; Felix Potestas tom. 1. part. 4. n. 2323. & desumitur ex c. Pervenit 2. de immun. eccles. ubi sic praecise dicitur: «Fraternitas tua nullum per nostrae vel ecclesiae suae nomen, aut alio modo excusari à murorum vigiliis patiar, sed omnes ad hoc generaliter compellantur. Quatenus munitis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.» (Vid. add. nov. hisp. in fin. sup. verb. Arma.)

- 1 In bello aliquem occidentes, vel mutilantes sive sine Clerici, sive Laici, incurrit irregularitatem.
- 2 Etiam si bellum esset defensivum contra quoscunque, Clerici, & Laici aliquem occidentes, vel mutilantes, sunt irregulares.
- 3 Et etiam si bellum esset contra infideles, & hereticos pro defensione patriae.
- 4 Et de facto fuit concessa facultas à Pontifice Nuntio Portugalliae, ut dispensaret cum ecclesiasticis, qui in casu inevitabilis necessitatis infideles, seu hereticos, defendendo patriam, occiderunt vel mutilarunt.
- 5 Et tanto magis evadunt irregulares Clerici, & Laici aliquem occidentes, seu militantes in bello aggressivo, quantumvis iusto.
- 6 Et per hoc Pius II. dispensavit in irregularitate contracta à Religiosis, & Presbyteris in Africa bellum gerentibus contra Mauros.
- 7 Et sic etiam fuit responsum, & dispensatum in casu cujusdam Canonici.
- 8 Qui fiant irregulares in bello justo vel injusto, ad num. 13.
- 9 Addit. ex aliena manu. ad num. 16.

In bello aliquem occidentes, vel mutilantes, sive sint Clerici, sive Laici, incurrit irregularitatem; cap. Si quis per industriam 1. & cap. Petitione 24. de homic. Clem. unic. de homic. cap. Miror 4. & cap. Clericum 5. & cap. Si quis viduam 7. dist. 10. cap. Aliquos 1. dist. 51. & cap. Designata sunt 2. eadem dist. ubi de Laicis specialiter dicitur sic: Designata sunt genera Laicorum, de quibus ad clericatum pervenire non possunt, si quis fidelis militaverit &c. Etiam si bellum esset defensivum contra quoscunque, Clerici, & Laici aliquem occidentes, vel mutilantes, sunt irregulares; cit. cap. Petitione 24. de homic. cap. De regulis 8. dist. 50. Rota, part. 2. recent. decis. 3. num. 5. Et etiam si bellum esset contra infideles, & hereticos pro defensione patriae; cap. Clericum qui Paganum 5. dist. 50. cap. Petitione 24. de homic. & ut refert Fagnan. in dist. cap. Petitione n. 15. & Petra in constit. unic. Gregor. VIII. sect. 1. num. 12. De facto fuit concessa facultas à Pontifice Nuntio Portugalliae, ut dispensaret cum ecclesiasticis, qui in casu inevitabilis necessitatis infideles, seu hereticos, defendendo patriam, occiderunt, vel mutilarunt. Et tanto magis evadunt irregulares Clerici, & Laici aliquem occidentes, seu mutilantes in bello aggressivo, quantumvis iusto; cit. cap. Petitione tua 24. de homic. & cap. Aliquos 1. c. Designata sunt, & c. Si quis 4. dist. 51. Et per hoc Pius II. dispensavit in irregularitate contracta à Religiosis, & Presbyteris in Africa bellum gerentibus contra Mauros, ut refert Raynald. num. 82. anno 1459. relat. à Thomass. de beneficiis part. 2. lib. 1. cap. 75. num. 11. Et in casu cujusdam Canonici Zagabriensis ecclesiae, qui ductor quorundam militum, quos juxta solitum, & legem regni Capitulum Zagabriense mittere solet pro patriae, & fidei defensione, Vexilliferum Turcam necavit, dum aqua velocitate ductus à reliquo exercitu Croatico seipsum opprimi credebatur, propositis dubiis infrascriptis in Sac. Congr. Conc. 17. Novembris 1685. in Zagabriens. Primo: An dictus Canonici ex causa praefata factus fuerit irregularis? Secundo: An cum eo sit dispensandum? Tertio: An praedicta dispensandi facultas Episcopis sit concedenda in casibus futuris? Respondit ad primum, & secundum affirmative, ad tertium negative.

In bello manifeste injusto, sive offensivo, sive defensivo, licet pauci occiderent, seu occiderant, vel etiam unus solus occiderat, vel mutilaret, evadunt irregulares omnes militantes, quamvis non omnes suis manibus mu-

tilent, seu occidant, quia omnes ad homicidium cooperantur, & constituunt unam causam totalem ad eam interfectionem, cum omnes ad invicem se excitent ad illam; arg. cap. Sicut dignum 6. §. final. de homic. cap. Quod in dubiis 5. de penis, & ibi Gloss. vers. Incitant. Et contra vero in bello manifeste justo, sive offensivo, sive defensivo, evadunt Irregulares solum occidentes, vel mutilantes propriis manibus; pugnantes autem, & neminem occidentes, nec mutilantes, non sunt Irregulares, licet ab aliis multi occiderant, vel mutilentur; cit. cap. Petitione tua 24. de homic. & c. Si quis 4. d. 51. & Doctores communiter. Solummodo autem vulnerantes, vel percussantes, & non occidentes, nec mutilantes, non sunt Irregulares ex dict. c. Petitione tua; ubi non declaratur Irregularis Pelagius Presbyter, qui pugnando aliquos percussit, & vulneravit, sed solum respondit ei Honorius III. abstinendum esse à ministerio altaris, si de interfectione aliqujus illud conscientia remordeat, ibi: «Unde cum pro eo quod aliquos percussisti irregularitatem metuas incurrisse, mandamus, quatenus de interfectione cujusquam in illo consilio tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstinere reverent.» Ob vulnerationem enim & percussione non reperitur in jure imposita ulla Irregularitas, adeoque non contrahitur, cum ista non contrahatur nisi sit in jure expressa; cap. Is qui 18. de sententia excomm. in 6.

Clerici, seu Laici pugnantes in bello justo, & occidentes, vel mutilantes inimicos, sunt Irregulares, non ex defectu, sicut pugnantes in bello injusto, sed tantum ex defectu lenitatis, quia sicuti, qui iuste contra aliquem profert sententiam sanguinis, securo effectu, Irregularitatem incurrit, argum. cap. Aliquos 1. dist. 51. c. Saepo 29. & cap. His 50. caus. 23. quest. 8. cap. Ex literis 10. de exco. Prelatorum. cap. Clericus 5. & cap. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi, ita qui militat in bello justo, si occidat, vel mutilet; cap. Si quis viduam 8. dist. 50. cap. Aliquos 1. dist. 51. & cap. Petitione tua 24. de homicidio. Et hanc Irregularitatem ex defectu lenitatis incurrit etiam equites hierosolymitanis, & alii quicumque approbati à Sede Apostolica, si in bello etiam contra infideles aliquem necaverint, aut mutilaverint; si enim haec Irregularitas incurritur à Judicibus iuste condemnantibus reos ad mortem, ex adductis canonibus, eo magis incurretur à militibus hierosolymitanis, & aliis consimilibus, licet iuste & sine culpa ratione justae belli infideles occidant, ut praecise docet Thomassin. de benef. p. 2. lib. 1. cap. 75. num. 11. & Petra in Const. unic. Gregor. VIII. sect. 1. num. 22. adeoque debent habere, vel praeventivam, vel subsequentem apostolicam dispensationem; ut de facto Pius II. dispensavit in Irregularitate contracta à Religiosis, & Presbyteris in Africa bellum gerentibus contra Mauros, & ex Sac. Congr. Concil. decret. fuit esse dispensandum ab Irregularitate Canonici Zagabriensem, qui necaverat Vexilliferum Turcam, ut patet ex adductis supra num. 6. & 7. Vide verb. Irregular. art. 1. §. In bello sub num. 11.

(Inspectiones leges 63. & 64. tit. 5. p. 1. in eis casibus, quorum est, vel non permissa Episcopo dispensatio, referuntur: inter hosce, si mors, amissio, & membrum mutilatio evenerit, numeratur; de memoria non elabatur leg. 13. 14. 15. 16. & 17. tit. 6. p. 1. In prima, tripliciter dividitur homicidium, in voluntarium, fortuitum, & coactum: In secunda, de primo discutitur: In tertia, de secundo: In quarta, de tertio; & in quinta quaeritur, affirmativeque respondetur, an fiat Irregularis qui iuste occidit, jubet, aut consiliat; Consonat lex 18. tit. 9. p. 1.)

- 1 Irregularitas an & quando contrahatur in bello sive iusto, sive injusto, tum à Laicis, tum à Clericis, vide Giballin. de Irregular. c. 4. consil. 7. art. 1. ad 7. dist. sic. Illud vero hic non omnitemus, quod laudatus Auditor difficult. 2. & 3. improbat opinionem Auditoris nostri n. 8. quod scilicet in bello injusto vel defensivo, vel offensivo, licet pauci mutilentur, seu occidantur, aut etiam unus mutiletur vel occidatur, evadunt irregulares omnes milites, quamvis non omnes mutilent vel occidant.
- 2 Multa disputari solent à superius praesertim scriptoribus cum catholicis, tum protestantibus de hoc argumento. Videlicet. Tom. 1.

mento, liceatne christiano viro militiae nomen dare. Existimant enim de protestantium genere nonnulli nefas esse homini, qui Christo adhaerit, militare: horum autem quam à vero discrepans sententia sit, multis ostendere non vacat, satis sit animadvertere; probatam militiam Evangelistis fuisse, ut constat ex his, quae apud Lucam cap. 3. v. 14. leguntur, ubi Joannes militibus ipsam interrogantibus, quid facere ipsi deberent, respondit: Neminem conciliatis, neque calumniam facialis; & contenti estote stipendiis vestris: quis autem in animum inducat, ut credat, voluisse evangelium Joannis Baptistae dictum laudare, si militiam divina lege veritatem existimasset? Altorum cap. 10. v. 11. & seq. laudat S. Lucas Centurionem, ac justum, timentemque Deum illum appellat, non ergo censuit militiam cum pietate pugnare. Deinde certa atque explorata res est, primis ecclesiae seculis magnam fuisse Christianorum militum cogiam, quos tamen Episcopi, quibus & religio, & disciplina curae erat quam maxime, ab ecclesiae sinu minime arcebant. Celeberrimum sane fuit prodigium illud, quo christiani milites Marci Aurelii tempore Marcomannico bello detentorando, obsecrandoque Deum, non modo imperatrum, ut plueret, cum nullum haberet exercitum aquandi modum, manifestumque esset periculum, ne legiones universae perirent, sed etiam ut hostes isti fulminibus partim intrerent, partim dissipati, venirent tandem in potestatem populi Romani. Atque ea christianorum militum legio, quorum precibus pluvia impetrata fuit, fulminatrix propterea dicta est. Hæc porro luculenter ostendunt, militiam nomen dare veritum christianis non esse viris, neque primum ecclesiae seculorum christianis eam probatam fuisse sententiam, quae statuit, minime id licere religionis christianae cultoribus. Plenissime de hoc argumento disserit Hugo Grotius lib. 1. de Jure belli, & pacis cap. 2. Heineccius in praefationibus in eundem Grotium lib. 1. copiose vero, atque eruditissime mores suo P. Thomas Maria Mamachius Ordinis Praedicatorum Casanatensis Theologus tom. 1. Originum, & Antiquitatum Christianorum pag. 363. & seqq. & tom. 3. pag. 303. Apud istos Scriptores argumenta omnia sententiae negantis militiam cum christiana pietate pugnare eleganter producta, affirmantis vero uberrime ac nervose resultata adinvenies.

BENEDICERE, BENEDICTIO.

ARTICULUS I.

Quoad benedictionis esse, divisionem, & ministerium.

SUMMARIUM.

- 1 BENEDICERE potest contingere tripliciter, scilicet enuntiative, optative, & imperative.
- 2 Enuntiative benedicere quid sit.
- 3 Optative benedicere quid sit.
- 4 Imperative benedicere quid sit.
- 5 Benedictio imperativa, de qua erit hic sermo, est propter meritum sanctitatis, & alia quae datur à sacerdote propter meritum Christi alicui instrumentaliter applicatum. Et haec secunda dicitur duplex, una scilicet personarum, & alia rerum, usque ad num. 7.
- 6 Benedictio personarum alia est sollemnis, quam in divinis officiis dunt Episcopi &c.
- 7 Hanc sollemnem benedictionem in missis, vesperis, & matutinis pontificaliter celebratis, possunt dare etiam Abbates, & alii Praelati ad id privilegium habentes.
- 8 Minor tamen ex istis in praesentia superioris, & majoris nequit benedicere nisi de licentia superioris.
- 9 Conveniens tamen est, ut major, seu superior rogatus pro benedictione à minori, seu inferiori ipsi demand committat.
- 10 Et alia est benedictio personarum simplex, ut illa